

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Megjelenik hetenkint egy iven.
Kéziratokat, előfizetési díjakat, hirdetések szövegét és díját a szerkesztő-kiadó címére kell küldeni.

FELELŐS SZERKESZTŐ-KIADÓ:
GEDULY HENRIK evang. lelkész,
NYIREGYHÁZA.

A lap ára: Egész évre . . . . . 12 K
Félévre . . . . . 6 K
Negyedévre . . . . . 3 K
Egyes szám ára 40 fillér.
* Hirdetés ára oldalanként 40 korona. *

TARTALOM-JEGYZÉK: Orsz. prot. szövetség. Adalékok a szövetkezés szükségéhez. 1 Sérelem pályázatok. *Dr. Hazslinszky Rezső.* 2. Ébredjünk. *Dr. Lersch Kornél.* 3. Mi ez?! Meddig tűrjük ezt?! *Homola István.* — Egyetemes nyugdíjintézet. *Schönviszner Kálmán.* — Tárcza. Az evangélikus isten-tisztelet. (Folytatás.) *Mayer Pál.* — Belélet. — Nekrológ. *Weber Samu.* † *Sz. L.* — Pályázatok. — Hirdetések.

ORSZÁGOS PROT. SZÖVETSÉG.

Adalékok a szövetkezés szükségéhez.

Vettük és minden változás nélkül adjuk a következő három felszólalást, mint minden szónál hangosabban kiáltó *ténybeli* megokolását annak, mennyire szükséges a hazai protestantizmusnak szövetkeznie saját megtámadott legbelsőbb érdekeiért nem a sérelmi politika póstai munkájával (esperesség—kerület—egyetem—miniszterium és vissza), de nép szövetségében, a tömeghatásban rejlő erő kifejtésével síkra szállania.

A felszólalások következőképp hangzanak:

1. Sérelem pályázatok.

A Budapesti Közlöny Hivatalos Értesítőjének 1908. május 31-iki számában 55708 908. sz. a. a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter 24 (huszonnégy) állami tanári tanszékre pályázatot hirdet, avval a hozzáttétellel: „Pályázhatnak az illető szakból képesített és állami, vagy kir. kath. középiskolánál már szolgálatban levő középiskolai rendes tanárok.” Ez az én magyar nyelvi érzékem szerint azt jelenti, hogy a pályázatból ki vannak zárva az ág. hitv. evang. és ev. reform. hitfelekezetek által fenntartott iskolák tanárai. De még ha úgy is vesszük, hogy az idézetben található „és” nem jelez junktímot az illető szakból képesített és az állami vagy kir. kath. középiskolai r. tanárok között, még akkor is sok a felpanaszolni való. Hisz emlékezhetünk arra a felháborodásra, amidőn a statisztika kimutatta, hogy az elmúlt esztendőben csupán két protestáns embert nevezett ki a miniszter az államhoz. Nos hát ezen az „illető” szakból képesített, de még állami vagy kir. kath. középiskolánál szolgálatban nem volt tanárokból, ha protestánsok, aligha kerül egy is állami középiskolai katedrara. A sérelmet különben az Orsz. Prot. Tanáregyesület június 10-én Eperjesen tartandó közgyűlése elé visszük és annak idején orvoslását az egyetemnél is fogjuk szorgalmazni.

Rozsnyó, 1908. június 3.

Dr. Hazslinszky Rezső,
ev. főgimn. tanár.

2. Ébredjünk!

A napi lapokban olvastam, hogy a vallás és közoktatásügyi miniszter úr a népiskolai oktatás ingyenességéről és a gazdasági ismétlő iskolákról szóló két törvényjavaslatot a képviselőházban június 1-én be-terjesztette; ezeket a bizottságok már is tárgyalják, vagy tárgyalják és hogy a képviselőház ezeket valószínűleg már a pünkösdi utáni héten tárgyalni fogja.

Úgy látszik sietős a dolog. Azonban engemet éppen ezen sietség gondolkodóba ejt, *miért szükséges az iskola fenntartók meghallgatása nélkül* — sine me de me — határozni és bennünket újra tények elé állítani. Itt is kísért egy 35. paragrafus?

Én is készséggel elismerem a népoktatás ingyenessé tételeinek szükségét. — Csak a módot, a formát nem helyeselhetem, amelyben a javaslat ezt teszi. Ha dacára az 1868. évi népoktatási törvényeinknek, még most is lenne vagy 645000 olyan tanköteles gyermek, ki népiskolai oktatásban nem részesülne, ez nem a törvénynek a hibája, hanem a 40 év óta volt immel-ámmal foganatosított végrehajtásé. És ha most a miniszter az eddigi mulasztást jóvá tenni akarja, lehetett volna ezt az 1868. évi népiskolai törvény intenzívebb végrehajtásával tenni és nézetem szerint nem forgott fenn szükség arra, hogy az iskolafenntartóknak jogkörét sine me de me újból szűkítse. Igaz, hogy ezen jogkör szűkítésének nyomában mézes madzagnak az államsegély jár. De jó Istenem! hogy mennyit lendít ezen államsegély az egyszerre esedékessé lett iskola átalakítások és újra építések rengeteg költségeivel szemben, csak az tudja, akinek alkalmá van falusi iskolák állapotáról, falusi egyházközségek vagyoni viszonyairól tudomást szerezni és tudhatják — gondolom a szatmári okos reform. intéző körök — akik iskoláikat sorsjátékkal felépíteni kénytelenek.

A pénzkérdés még a kisebb baj. A tulajdonképeni és bennünket szomorító baj az, hogy a miniszter az 1848. évi XX. t.-cikk biztosította jogainak továbbra is rendezetlen hagyásával és annak megkezdésével egyenként gyengíti védőbástyáinkat, csonkítja törvény-biztosította jogainkat! Ha a miniszternek annyire szívén van a népoktatás felekezeti ségének fenntartása és perhorekálja annak államosítását, miként gyengíti a felekezeteket?!

Van tudomásom olyan népiskoláról, mely kerületi jóváhagyással már két év előtt kérte az államosítást és ezen államosítási ügy azóta nem csak hever az egyik, vagy a másik fórumnál, hanem ezen iskola az 1907. évi XXVII. t.-c. alapján államsegély iránti ké-

relmével is elutasítva lett; de van tudomásom egy olyan népiskolánkról is, amely nem kérte az államosítást és a miniszter mégis felhatalmazta az illető tanfelfelügyelőt ezen nemcsak megfelelő, de virágzó — még pedig államsegély nélkül virágzó — népiskolánk államosítása tárgyában tárgyalni. Ez ejt gondolkodóba. Ahol szükség van és kéri, nem államosítanak; ahol szükség nincs és nem is kéri, forszirozzák az államosítást. Protestáns egyházunknak egyedüli erőssége a örvény és ennek bármilyen tetszetős jelszavak hangotztatásával és államsegély mellett történő gyengítése veszedelmet jelent egyházunkra mindaddig, míg az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtva nincs. Ezen veszedelem csak úgy lenne paralizálható, ha mint elv, az állami kötelező ingyenes népoktatás statuáltatnék. Akkor az 1848. évi XX. t.-c végrehajtásáig legalább egyenlők lennének a felekezetek a népoktatás ügyében; e nélkül nem lehetünk egyenlők és — tartok tőle — behajózzunk a Regnum Marianumba.

Mig e soraim közölhetők lesznek, talán megszavazva vannak a javaslatok; de ez ne tartson vissza, hanem ébredjünk már és — cselekedjünk!

Szepesszombat, 1908. június 4-én.

Dr. Lersch Kornél,
esp. felügyelő.

Mi ez?! Meddig tűrjük ezt?!

Előadom a következő esetet, úgy a hogy megtörtént s amint közvetlenül tudomásomra jutott. A f. évi június hó 3-án két tanuval megjelent nálam *Esztel József* segédkörjegyző (szülei: Esztel József földbirto-
kos ev. vallású és Bloksai Emma r. kath. vallású szülők fia, született 1874. aug. hó 18-án Mezőkaszonyban, kereszttetett a kölcsei evang. egyházban) hogy mint egyházamnak tagja, azon célból jelent meg a két tanuval, hogy egyházunkból való kitérését vegyem tudomásui. Kérdem mi oka van erre? Nyiltan és határozottan kijelentette, hogy nem a vallási meggyőződés viszi erre, hanem a kényszer, a kenyér érdek, mert máskülönben állást nem kap. Előbb Lupiczken segédjegyzősködött, hol a jegyző meghalván, csak azért nem lehetett ott jegyző, mert evang. vallású s most egy más községbe pályázik, ahol csak oly feltétel mellett választják meg, ha róm. kath. vallású lesz. Intettem, figyelmeztettem, e lépésének súlyos következményeire, kapacitáltam, gondolja meg, hogy Abauj vármegyének jó nagy része protestáns, ezidőszerint maga a főispán, alispán protestáns vallású; mindhiába uram, — mondá ő — ma az a helyzet és korszellem, ha róm. katolikussá nem leszek, álláshoz, kenyérhez jutni nem tudok. Todom, hogy vallási meggyőződésem ellen cselekszek, de másként nem tehetek. — Ime ilyenek a mai állapotok, holott a magyar törvényben benne van a lelkiismereti szabadság és az, hogy közhivatali állásnál senki vallási meggyőződése és hitfelekezeti hovatartozása nem lehet mérvadó.

Homola István.

EGYETEMES NYUGDIJINTÉZET.

A pozsonyvidéki lelkészi értekezlet, melyen a pozsonyvárosi, a pozsonymegyei és a mosonmegyei esperességek lelkészei szép számosan és a theol. akadémia tanárai közül részt vettek, az egyet. nyugdíjintézet ügyében 1908. évi május 20-án Pozsonyban a theol. akad. tanácsstermben ülésezett, mely alkalommal Hollernug Károly elnök az ülést megnyitva jelzi,

hogy annak egyetlen tárgya az egyet. nyugdíjintézet alapszabályainak revízióját célzó „Gyürky“-féle javaslatnak a megvitatása.

A tárgyhoz felszólal első sorban Tresztyenszky Ferenc pozsonyvárosi főesperes s ismerteti azon egyetlen helyes alapot, melyen az egyet. nyugdíjintézetnek fel kell épülnei; ez az alap a „Charitas“, mert az egyet. nyugdíjintézet nem részvénytársaság és nem pénzintézet, mely a hozzájárulás arányában biztosítja a járadékot, hanem az egyenlők számára egyházi és állami segélyezéssel létesített oly intézmény, melyből valamennyinek egyenlő és egyforma nyugdíj szolgáltatandó ki.

Többek ismertető és tájékoztató hozzászólása után az értekezlet egyhangulag a következőkben állapodik meg, illetve kimondja, hogy:

1. Az egyet. nyugdíjintézetet charitatio intézetnek tartja; ennél fogva:

2. Kizárólag az átalány rendszer mellett foglal állást a fizetési rendszert, mint amely a charitással el-
lenkezik, elveti; az átalány összeg pedig egyformán 2400 kor. évi nyugdíjban állapítandó meg, úgy hogy a nyugdíjalap erősödésével ezen átalány, de mindenki számára egyformán emelhető legyen. Más módozatot követni ez egyet. gyűlésnek is, miután a lelkészeket nem fizeti és fizetés egyáltalán még rendezve nincs sem joga sem kötelessége.

3. Az egyházi alsóbb fokozatokon fentartott nyugdíjintézetekre az egyet gyűlés egyáltalán be nem folyhat.

4. Az egyet. nyugdíjintézeti bizottság készülő javaslatai tárgyalás végett lebecsajándók első sorban az érdekelt lelkészekhez; ugyanis az értekezlet óvásti emel minden meglepetés ellen és határozottan kifejezi ezt az óhajtását, hogy a nyugdíjintézet ügyében a lelkészek többségeinek véleménye a legfelsőbb fokon is érvényesüljön.

A készülő javaslatok tanulmányozás, illetve referálás végett kiadatnak Schleiffer Károly tagtársnak ki itt munkálatát egy Hollerung Károly, Schönviszner Kálmán, Ebner Gusztáv, Wenk Károly tagokból álló bizottság elé terjeszti, mely bizottság határozatait egy e célra egy behívandó lelkiértekezletnek végleges állásfoglalás céljából bemutatja.

6. Végre, hogy különösen az egyet. nyugdíjintézeti szabályrendelet revízióját illetőleg az érdekelt lelkészek kívánsága érvényesüljön, kívánatos a lelkészek szervezkedése és céltudatos eljárása az egyházi alkotmány összes fokozatain.

Schönviszner Kálmán,
értekezleti jegyző.

T Á R C A.

Az evangélikus istentisztelet.

(A liturgia egységesítése kérdéséhez.)

2. §. Luther és a Formula Missae.

(Az első közleményt l. a 21-ik számban.)

A „Formula missae“ a következőleg állapítja meg az istentisztelet rendjét:

A mise bevezetése (1—3) elmarad, mert ez az áldozár privát áhitatához tartozik. Megmarad:

a) Az *introitus*, de megjegyzi, hogy egyes szt.-irási mondatok helyett az egész zsoltárok énekeltet-
nének.

b) A *Kyrie eleison*.

c) *Gloria in excelsis*, azon hozzáadással, hogy időnkint elhagyható.

d) *Collecta* (gyűjtőimádság) (a salutatiót nem említi.)

e) *Epistola*.

f) *Graduale a Hallelujah*-val. A Hallelujaht Luther az adventi és böjti időben is óhajtja énekeltetni: „Hallelujah enim vox perpetua est ecclesiae, sicut perpetua est memoria passionis et victoria ejus.“

g) *Evangelium*.

h) *Symbolum Nicaenum*.

i) *Egyházi beszéd*, szerinte a szt. beszéd paedagogiai jellegű!

Az *offertoriumot* és a *canon missae*-t Luther törli (12–17), hogy a szerzési igéket (*verba vitae et salutis*) a Dagon bálványtemplomából kiszabadítsa. Azért rögtön a beszéd után következik:

k) A salutatio és a praefatio, ezek után:

l) A szerzési igék. (*qui pridie . . . 24.*) 19–23-ig elmarad.

m) A *sanctus*-t a *hosianná*-val Luther a szerzési igék után mondatja, holott a misében ezek előtt van a helyük. Ezeknek éneklése alatt van

n) Az *elevatio*-propter infirmos.

o) *Mi Atyánk* (31.); 25–30-ig elmarad, valamint az Uri imával kapcsolatos *fractio panis* is.

p) *Pax domini* . . . (32.).

q) *Communio*, mely alatt a chorus az *Agnus Dei*-t. (33.) (r) énekl. A következő ima elmondását (34.) s ez igék használatát: *Corpus (sanguis) D. n. I. Ch. custodiat animam tuam in vitam aeternam* (37., 38) Luther kinek-kinek tetszésére bizza.

s) két ima (*Quod ore sumpsimus* és *Corpus tuum Domine*.)

t) *Benedicamus Domino* (39.) az „Ite missa est“ helyett.

u) Az *Ároni áldás*. (4. Mos. 6., 24–26.)

Az istentiszteletnél Luther egyelőre a latin nyelvet tartotta meg. Az evangéliumi szabadság egyrészt, másrészt az evangéliumnak ama tanítása, hogy Istent lélekben és igazságban kell imádnunk (tehát nem külső opus operatumok által) okozta, hogy Lutherrel egy időben több gyülekezet is szakított a misével s több helyütt lépett életbe ugyancsak a miséből kifejlődve evangélikus istentisztelet. Sőt, midőn Luther tulságos tapintatból a hívek conservatismusára való tekintettel a megszokott latin nyelven végezte az istentiszteletet s csak a beszédet mondotta anyanyelven: addig sok buzgó lelkipásztor már régen törölte a latint s használta a német nyelvet.

Egységes liturgiáról már Luther idejében sincs szó. Egységes alaphól kiindulva egyik gyülekezet ezt tartotta helyesnek, másik amaszt, egyik így kívánta lélekben imádni az Istent, másik amugy, szóval az istentiszteleti formák a legkülönfélébb alakot öltik fel külsőleg (ruházat stb.) épügy, mint lényegüket tekintve is, anélkül azonban, hogy az apostoli elvtől bármelyik is eltért volna, mert közöttük a különbözőség dacára is „mindenek ékesen és jó renddel“ voltak (I. Cor. 14., 40.).

Hogy csak néhány példát említek, az 1523-iki év körül, melyben a Formula missae megjelent, már a következő helyeken volt bevezetve Luthertől függetlenül az evang. istentisztelet: Strassburg, Nürnberg, Nördlingen, Rentlingen, Worms, Weimar, Königsberg stb.

Mint említettük, Luther szerfölkött érzékeny tapintattal járt el az isten tiszteleti rendnek az evan-

gelium szellemében való újjászervezésénél. Éles hártárt von a lényeges és a lényegtelen, az evangélium szelleme szerinti részek s a külső toldalékok között — előbbiekkal szemben kérlelhetlen — utóbbiakban a legmesszebb menő engedékenységet tanúsítja — úgy hogy az istentisztelet külföldi lefolyásában évtizedekig szerfölkött hasonlít a régi misék lefolyásához.

A német nyelv használatát az Istentisztelet végzésénél már 1520-ban hangsúlyozza (Sermon von dem Neuen Testament, d. i. von der h. Messe. pag. 152), de csak 1525-ben határozza el magát, hogy az Istentiszteletet, vagy a mint ő szerette nevezni a nép által már megszokott néven: a misét Wittembergben német nyelven végezze.

Eljárását így menti: „Sokáig vonakodtam a német misét behozni, nehogy okot szolgáltatassak a rajongóknak, kik vakon neki mennek s nem fontolják meg, tetszik-e a dolog Istennek. Most azonban, mivel annyian kérnek írásban, levelekben minden vidékről, s a világi hatalom is rá kényszerít, nem tudnám magamat igazán menteni, s kellően igazolni, — kénytelen vagyok a dolgot úgy tekinteni, hogy Istenek akarata az. Ha tehát valami abban sikerül, ami emberi: az az vesszen s legyen büz, ha mindjárt szemre nézve szép és nagyszerű is, ha azonban Istenől van — sikerüljön, ha mindjárt balgaságnak tetszik. Minden dolognak tehát, a mit Isten teszen, haladnia kell. Azért kérlek beneteket, kérjétek az Urat, ha a mise megfelelő, hogy az az Ő dicsőségére gyarapodjék.“

Az új német istentiszteleti rendet Luther 2526-ban tette közzé Deutsche Messe und Ordnung Gottesdiensts, zu Wittemberg für genommen czim alatt. Uralkodók benne a »Formula missae-ban kifejezésre jutó alapelvek, habár itt-ott lényegesebb változtatások is előfordulnak. Eljárása érzékeny voltára jellemző, hogy a latin istentiszteletet hétköznap érintetlenül hagyja s német nyelven csak is vasárnap délelőtt tart Istentiszteletet „um der einfältigen Laien willen“.

A «Deutsche Messe» lefolyása a következő:

a) *Introitus* elmarad. Helyette megkívánja, hogy egy *egyházi ének*, vagy német zsoltár énekeltesék. Az egyházi ének az egész gyülekezet által éneklendő, a zsoltár pedig antiphonice lelkész és chorus között, mint a Formula missae-ban,

b) *Kyrie*-num nem kilencszer, mint a róm. kath. egyházban, hanem csak egyszer. *Gloria* elmarad.

c) *Collecta*.

d) *Epistola* (énekelve).

e) *Graduale* helyett egy *egyházi ének* éneklendő.

f) *Evangelium* (énekelve).

g) a *Niceanum* helyett annak énekelhető fordítása: «Mi hiszünk mind egy Istenben» énekelve az egész gyülekezettel.

h) *Egyházi beszéd*.

i) *Egyházi beszéd* után »Mi Atyánk« s azoknak intelme, kik az Uri szentvacsorát fogják élvezni.

k) A *szerzési igék* (énekelve). Mint hogy ez igéket a római kath. misében csendesén olvasták, dallamat hozzájuk maga Luther szerzett.

l) Az *elemek fölmutatása* (elevatio).

m) A *distributio* alatt a német *Sanctus* éneklendő, esetleg más megfelelő egyházi ének.

n) *Collecta*.

o) *Ároni áldás*.

Új és elsősorban feltűnő ez istentiszteleti rendben, hogy az egyházi ének is lényeges helyet foglal el benne, miáltal Luther az egész gyülekezetnek activ szerepet biztosított az istentisztelet körén belül s

miáltal az egyetemes papság elve az istentisztelet körén belül is érvényre jutott.

Az egyházi énekköltésben ő az uttörő. Azt kívánta, hogy a zene álljon annak a szolgálatában, a ki megteremtette.

Már 1524-ben jelent meg tőle egy énekes könyvecske 8 énekkel. A következő évben további 20 éneket adott ki, a mikhez rövidesen még 12 járult, közöttük evang. egyházunk diadalmi éneke is: Erős várunk az Ur Isten, melyet valószínűleg 1527-ben költött s melyet Walther János torgani companista, Luther hű barátja zenésített meg 1530-ban.

A másik dolog pedig a mi úgy a Formula missae-ra, mint a Deutsche Messe-ra jellemző az, hogy mind a kettőben az ur szent vacsora az istentisztelettel szoros és szerves kapcsolatban marad s utóbbi előbbtől elválaszthatatlan. S itt e ponton Luther az istentiszteleti rendet egyenesen az őskeresztyének istentiszteleti rendjének alapjára helyezte. Tagadhatatlan, hogy így volt ez a róm. kath. egyház miséjében is, hol eleintén az Istentisztelet első részében Istent dicsérték s nyújtották a hívőknek Isten kegyelmét az Ige hirdetése által — a másik részben pedig, mintegy engesztelésül az Uri szent vacsorát ugyancsak Isten véghetetlen irgalmának jele képezi, ki nem akarja a bűnös halálát, hanem, hogy megtérjen és éljen — de a transsubstantatio tana uralomra jutásával az Ige hirdetése teljesen száműzött lett a miséből, míg Luther mindkettőt a maga eredeti szentirási jelentésében és jelentőségében újból érvényre juttatta.

Luthertől távol volt ez istentiszteleti rend kiadásánál is, hogy azt reformatori tekintélye alapján egész Németországban kötelezővé tegye. Ellenkezőleg, sokkal jobban át volt hatva a krisztusi szeretet és szabadság gondolatától, semhogy ily fontos dologban bárkinek lelkiismereti meggyőződését csak a legkisebb mértékben is bántani akarta volna. Az ő személye, az ő dicsősége — semmi; az mindig és mindenütt háttérbe szorul; a fő dolog az Ur dicsősége s a felebaráti szeretet ápolása.

Igy ír a «Deutsche Messe»-hoz csatolt első szóban: „Mindenkítől igen szépen akarom azokat kérni, az Istennek szerelméért is, a kik istentiszteleti rendünket használni vagy követni akarják, ne csináljanak belőle kényszerítő rendszabályt s ne kössék s ne hálózzák be azzal senki lelkiismeretét — de éljenek tetszésük szerint a keresztyén szabadsággal, a hogyan, hol, mikor is mily soká épen a dolgok kívánják.

A fődolog az Igének bőséges hirdetése, a többiekben uralkodjék a keresztyén szabadság és a felebaráti szeretet. Külsőségekben pedig a gyengék kedvéért a régi szokások közül mindent megtartott, a mi az *Evangelium tanításával és szellemével nem ellentézett*. Azért nevezte az istentiszteletet: *misé*-nek, azért tartotta meg a mise ruhákat, az *oltárt* (csak egyet), a *gyertyákat* stb.

Eme nyilatkozata folytán, bár a „Deutsche Messe” behatása következtében, de még is kisebb-nagyobb eltérésekkel számos istentiszteleti rend lépett életbe, míg a 16. század folyamán, melyek egy könyvbe összegyűjtve: *Agenda* név alatt az illető város vagy tartomány lelkészeire nézve kötelezővé tétettek.

A fontosabb istentiszteleti rendek a következők: a braunschweingi (1528), a hamburgi (1529), lübecki (1531), a promerániai (1535), a dánországi (1537), a schleswig-holsteini (1542), hildesheimi (1544). Valamennyi Bugenhagen alkotása, ki Luther lelkész társa

volt Wittenbergben s azért valamennyi magán veszi a «Deutsche Messe» jellegét.

A fontosabb eltérések a lutheri agendákban a következők: Az urvacsoráját egyesek a rendes istentisztelettől elkülönítik. A *confitear*, melyet Luther törölt, több agendákban megmaradt. Általánossá lett a *introitus*, a háromszoros *Kyrie*, a *Gloria*, a *Collecta*, melyet mindenütt a *Salutatio* előzött meg. Az epistola és evangelium vagy énekelve recitáltatott, vagy olvasgatott. Általánossá lett Luther példája nyomán a gyülekezet éneklése is.

*

Hazai istentiszteleti viszonyaink könnyebb megérthetése céljából szükségesnek látom a reformáció másik irányának istentiszteleti rendjeit is röviden ismertetni:

Zwingli ellenkező csapáson járt, mint Luther. Ő a misét végkép cassirozni akarta s helyébe egy teljesen evang. szellemű istentiszteletet teremteni. Szóval teljesen megvetette a történelmi fejlődést. Istentiszteleti rendje a következő:

1. A lelkész imája.
2. I. Cor. 11. r. 20—29. vv. fölolvása.
3. Gloria és Landamus te antiphonatim.
4. Salutatis.
5. Ján. 6. r. 47—63. vv. fölolvása.
6. Apostolicum.

7. Rövid beszéd s intelem az urvacsorájára vonatkozólag.

8. Mi atyánk.
9. Ima az urv. áldásos élvezésért.
10. Szerzési igék olvasása.
11. Communio.
12. 113. Zsoltár antiphonatim.
13. Rövid ima s «Távozzatok békével.»

A gyülekezeti ének teljesen hiányzik. Calvin teljesen elkülöníti a rendes istentisztelettől az urvacsoráját s évenként csak négyszer óhajtja ünnepeltetni.

Istentiszteleti rendje a következő:

1. *Adjutorium*. (Nostre aide soit an Nom de Dien).
2. *Confessio* (a gyülekezet bűnbánata).
3. *Zsoltár éneklése*.
4. *Ima*.
5. *Egyh. beszéd*.
6. *Alt. egyh. ima*.
7. *Aroni áldás*.

Ha urvacsorája is tartatik, az istentiszteletnek a sorrendje a következő:

- a) *Apostolium*.
- b) *I. Cor. 11. r. 23—29. vv. fölolvása*.
- c) *Intés*.
- d) *Comunio*, mely alatt a gyülekezet a 138. Zsoltárt énekl.
- e) *Hála ima*.
- f) *Simeon éneke*.
- g) *Aldás*.

A calvini irányu istentiszteleti rendet elvben, de attól még is lényegesen eltérőleg magáévá tette a württembergi agenda is (1559), mely szintén elválasztja az istentiszteletet az urvacsorától s a mely hazai evang. egyházukban is kedveltségnek örvendett

Mayer Pál.

(Folyt. köv.)

BELÉLET.

Meghívó. A „Christlicher Gemeinschaftsbund für Innere Mission” második főközgyűlésére, mely

Jún. 20—23-ig a Vinkovce melletti *Ujbanovcén* (Slavonia) tartatik.

Napirend:

Jún. 20. Vendégek érkezése s fogadása.

Jún. 21. d. e. 9—10. Vendégek üdvözlése s közös ima.

Jún. 21. d. e. 10—11. Istentisztelet: szónokol: Schumacher S. Beskáról.

Jún. 21. d. u. 3—4. Bibliai elmélkedés I. Ján. III. felett; Rohacek I. bevezetése után.

Jún. 21. Este 8—9. Evangelisatio. Szónokok: Hilberg (Parciu) és Schell (Ujpazna.)

Jún. 22. d. e. 1/29. Közös ima.

Jún. 22. d. e. 9—1/212. Előadás Wallrabenstein Jakab, ujbánovcai lelkésztől. Téma: »Einheit der Kinder Gottes«.

Jún. 22. d. u. 2—3. Bibliai elmélkedés I. Pet. I. felett. Morgenthaler F. lelkész bevezetése után.

Jún. 22. d. u. 5—6. A „Brüderath“ gyűlése.

Jún. 22. Este 8—9. Evangelisatio. Szónokok: Wallrabenstein J. (Ujbánovce Duna melletti) és Rohacek (Kisrács.)

Jún. 23. d. e. 8—1/29. Közös ima.

Jún. 23. d. e. 9—11. Előadás Morgenthaler Ferencz, ujpaznai lelkésztől. Téma: »Mit akar a közösség az egyház keretén belül s mikép valósítja feladatát«.

Jún. 23. 1/212-kor a gyűlés véget ér.

Jún. 23. d. u. Kirándulás a puszta, hol szerb nyelven fogja Cincurak (Ilokról) az evangeliomot hirdetni.

Ezen program még változást szenvedhet, mi majd a gyűlésen adatik a résztvevők tudtára. Akik a gyűlésen részt akarnak venni, jelentsék idejekorán: Keller Jakab, levitánál, Ujbanovcén, (Vinkovce mellett) hogy ingyen lakásról s kosztról gondoskodni lehessen.

Ujbanovce (a Vinkovce melletti), az India—Vinkovce vasutvonalon fekszik.

Kérjük mindazon lelkészeket, tanítókat s buzgó egyháztagokat, kik érdeklődnek az egyház kebelében fejlődő mozgalmak s vajudó eszmék iránt, hogy jöjjenek erre a conferentiára, ismereteket, tapasztalatokat szerezni. Az élő keresztény hitet, s a lélekben való egységet ápoljuk. Conferentiánk hü képet akar nyújtani a közösségi kereszténység mibenlétéről. Az Ur áldása legyen velünk.

Beska 1908. május 29.

Az előljáróság.

Honti ev. papi értekezlet. A nagyhonti ág. hitv. ev. papság 1908. május 20-án tartotta Felsőterényben Händel Vilmos főesperes elnöklésével ez idei értekezletét. A jegyzőkönyvet vezette Krupec István alesperes. Jelen volt 22 lelkész.

Elnök melegen üdvözölte s összetartásra buzdította a hivatásuk betöltésénél amugy is kevés támogatásban részesülő papságot s a számos aktualis kérdéshez való hozzászólásra felszólította. Az értekezletet megelőzte az Ur szentvacsorájával egybekötött istentisztelet, melyen Zsámbor Pál selmeczi ev. lelkész szívből szívhez szóló szent beszédet mondott.

Az értekezlet számos tárgy- és indítvánnyal foglalkozott ez idén és meghallgatott egy előadást is a liturgia egységesítéséről. Az előadó Kramár Sámuel lissai lelkész a szükségesség, lehetőség s kivihetőség hármasszempontja szerint taglalta s ajánlotta Dia-

niska szepesi lelkész liturgiai javaslatát. Az értekezlet a liturgia egységesítését keresztül nem vihető szent dolognak tartja, melyhez a püspöki karnak sőt még a zsinatnak is nehéz dolog nyulnia a nép hitéletének konservativismusa következtében. Jövő évben — ugyancsak Felsőterényben — Bobál Samu tart előadást a kerület püspökétől ajánlott ezen témáról: „A lelkipásztorkodás gyakorlása szemben a mai szociális mozgalmakkal“ s ugyancsak Bobál lesz az egyházi szónok is.

Az egyetemes ev. papi *nyugdíjintézet* ügyében elnöklő főesperes jelentése kapcsán beható eszmecsere folytattatván: a papi értekezlet egyezően eddigi s az ev. papok többsége szavazatával az *egyenlő* papi nyugdíj mellett nyilatkozott hiven az egyházkerületi határozathoz is.

Az 1848. XX. t. cz. megvalósítása érdekében elfogadtatott s az illetékes tényezők s egyházi testületek becses figyelmébe ajánlatik Krupec alesperes tavalyi s 3—4 más egyházmegyei ev. papi Konferentia határozataival is egyező — jelenleg azonban némiképpen módosításra szorult következő indítványa: „tekintettel arra, hogy a magyarhoni ev. egyetemes papi nyugdíjintézet újjászervezésére a legujabb Gyürky-féle javaslat szerint is elegendőnek véleményeztetik a legujabb államsegély 31%-ja, javasoltatik, hogy e legujabb államsegélynek az egyházközségek terhei könnyítésére szánt %-ából a szükséges % (esetleg 50%) a *lelkészeknek*, a hivek terhei könnyítésénél égetőbb s mindenképpen előbbre való — sőt még az egyetemes nyugdíjintézet helyes és teljes szervezését is ugy elősegíteni, mint megelőzni hivatott — s így semmiképpen el nem odázható segélyezésére azaz *fizetésekiegészítésére s korpótlékára* fordítassék mindaddig, míg — ígérete szerint — az állam a papi kongruát 1600-ról legalább 2400 koronára fel nem emeli s a korpótléket nem rendezi. Történjék pedig mindez azon egyszerű megokolás és jog alapján, hogy az elégtelenül javadalmazott lelkészek, fizetésüknek állami rendezéséig is, amugy is csak a terheiktől megkönnyebbült egyházaktól fogják kivánni segélyeztetésüket s megélhetésük biztosítását azaz igazságos s állásukhoz méltóbb díjaztatásukat.»

A felemelendő ev. papi kongrua s korpótlékok rendezése halaszthatatlan szükségességének feltárása céljából — fenti indítványozó szerint — menesztessék az idei őszi egyetemes ev. gyűlés s papi értekezlet alkalmából egy küldöttség a nm. vall. és közokt. m. kir. miniszteriumhoz. Elfogadtatik.

Ugyancsak az egyházközségnek nyújtandó államsegély ügyével kapcsolatban az alesperes indítványozza, hogy „tekintettel a papi s tanítói jog szerint kijáró fizetésnek némely (szegény, gondatlan, hitköznös, perlekedő, kivándorló stb.) hivekkel szemben számos esetben való hatósági behajthatatlanságára s az ebből folyó rendtelenségre, károsító hátralékokra s elévülési veszedelmekre: az egyes egyházközségeknek járandó legujabb nagyobb államsegélyből egyfelől s első sorban, hogy az egyházi hivatalnokok a multa nézve kártalaníttassanak, a nevezett hátralékok egyenlítettessen ki, — másfelől pedig a jövőre nézve az egyházi tisztviselők fizetésének teljes biztosítása céljából mondassék ki, illetőleg az egyházak, mint fenntartók irányában jogérvényesen alkalmaztassék az új Iskolatörvény (1907. XXVII. t. cz. 10. §.) idevágó világos intézkedésével is egyezően az Egyházalkotmány 245. §-ának a) pontja, mely szerint: »az egyházközségi tisztviselőknek hiányaik értelmében megállapított

összes illetményeit az egyházközség évenként feltétlenül fedezni köteles«, — mely szintén világos és érthető értelem szerint a behajthatatlan hátralékok az egyházi pénztárból fizetessenek ki nevezett tisztviselőknek, kiknek díjáért felelős az egyházközség». — A papi értekezlet az indítvány első felétől (t. i. a behajthatatlan hátralékoknak államsegélyből való fizetésétől) eltekinteni kíván, a második részhez azonban — a fizetések biztosítása szempontjából — hozzájárul, általában pedig felette szükségesnek tartja ez ügyekkel kapcsolatban az összes hiányok revidióját.

Elfogadtatott Hajdu Lajos báti lelkész azon indítványa, hogy az év folyamán elhunyt esperességbeli lelkészekről rövid élet s jellemrajzban emlékezzenek meg az élő tiszttestvérek, minek folytán az értekezlet nyomban megbizsa Krupec István hontudvarnoki s Dedinszky Aladár devicsei lelkészeket, hogy (az első) gyujtsón fáklyát Hrencsik Károly selmeczi lelkész s kiérdemelt főesperesnek, Dedinszky pedig Blaskovics Miliduch csábrágsomosi papnak.

Határozatba ment, hogy az értekezleten kellő megokolás nélkül meg nem jelent lelkészek 2 kor. fizessenek az esp. özv. árva intézet javára az intézet pénztárosa kezéhez, a megjelentek pedig — kiki saját egyházától — napi 4 koronát és fuvart igényeljenek és kapjanak is.

A lelkészfiakat segélyző egyesület, továbbá Dr. Luther Márton műveinek most folyó magyar kiadása beszerzését a lelkészek s hitsorsosok figyelmébe ajánlja az értekezlet, a budapesti egyetemen pedig kívánja a prot. theol. fakultás felállítását s a kerül. püspök azon kérdésére, hogy kívánja-e a kerületi papi értekezlet alapszabályos szervezését? iyennel felel.

Elfogadtatik Bobál Samu egyházmaróthi lelkésznek az ipolysági ev. hívek lelki szükségletei kielégítését tárgyazó indítványa s megbizatik a főesperes, hogy Ipolyvece sokáig huzódó anyásításáig, a hiveket lelki táplálékkal eddig ellátott püspöki hivattalal érintkezve, a szükség szerint Ipolyság vidéke ev. lelkészeit időnként küldje ki közistentisztelet tartására Ipolyságra.

Egyéb belügyek, ugymint: a bányakerületi jogigények fenntartása: a biztosítási jutalékügye; a szegényedő Ipolyszakállas ev. leányegyház felkarolása; a külső s belső missió; Schultz Samu amerikai s volt honti ev. pap közegyházi adósságai; esperességi, lelkészi könyvtárak, s magyar bibliatársulat nehezen megoldható kérdése Mayer Pál nagybörzsönyi lelkész tavalyi indítványa értelmében; Felsőterény számára feltétlenül szükséges magyar ev. énekeskönyvek beszerzésének feladata s egyéb ügyek elintézése után olvastatott még Krupec István értekezleti jegyző következő indítványa:

«1917. okt. 31-ikén a protestáns világ a reformáció 400 éves fordulójának napjához érvén: a nagy örömnappal méltó megünnepeléshez való előkészület kellő foganatosítása érdekében indítványoztatik, hogy még a folyó 1908. esztendőben tartson minden magyarhoni ev. egyház rendkívüli közgyűlést, a melyen megtörténjenek s jegyzőkönyvbe foglaltassék az önkéntes — akár napi filléres, akár más alakban létesítendő (személyenkinti vagy családonkénti) — önmegadóztatás 1917-ig, azzal az elkötelezéssel, hogy a megválasztandó helyi jubeliumi bizottságnak gondja lesz a (fizetés dolgában időhöz kötött vagy nem kötött) megajánlott (aláírt) vagy később megajánlandó pénzüsszeg egyik felének helyi érdekű, másik felének pedig közegyházi-jubilaeumi célra szólóan (az illetékes pénz-

tárba való) beszolgáltatására, mely indítvány első sorban az összes i. t. ev. papi értekezleteknek azután pedig általán a nemes ev. egyházközségnek melegen s becses megnyilatkozás céljából ajánltatik és egyzsersmind a honti ev. esp. közgyűlés útján a dunán-inneni ev. kerül. közgyűlés elé terjesztetik.» A n.-honti ev. papi értekezlet az indítványt oly értelemben teszi magáévá, hogy a reformáció 400 éves méltó megünnepelését módzataival együtt a felsőbb egyházi hatóságok s testületek becses figyelmébe ajánlja.

Végezetül megemlítjük, hogy a papi értekezlettel kapcsolatosan megtartotta a honti ev. papi Segélyző is évi közgyűlését, a melyen Fuchs János pénztáros beszámolt az intézet 54.000 koronát kitevő vagyónáról, melynek jövedelméből minden nyugdíjas tag egyformán 200 kor. (tavaly 180 kor.) támogatásban részesül.

K.

Kérdés. Az esperességi segéd lelkész, ki fizetését kizárólag az esp. pénztárból huzza, tartozik-e hivatalból végezni a főesperes, mint helyi lelkész helyett a városban levő összes állami középiskolában a vallásoktatást?

Ha az illető főesperes az egész tanéven át az esperességi segédlelkésszel végezteti a vallás oktatást, jogot tarthat-e a vallás oktatási díjakra?

Felelet: Minden a híványtól, az előzetes megállapodásoktól függ.

Felügyelő választás. A gecsei gyülekezet felügyelőjévé tek. Mihályi Sándor nagydémi földbirto- kos urat választotta meg egyhangulag. Beiktatása május hó 31-én ment végbe a gyülekezet kicsinyjeinek es nagyjainak lelkes ünneplése mellett.

A magyar ev. ker. misziói szövetség ünnepe május 27-én este 7 órakor folyt le a budapesti evang. egyház deáktéri templomában nagy számú előkelő közönség jelenlétében. Az istentisztelet rendje a következő volt: 1. »Mi Atyánk« a közönség éneke. 2. Ima és bibliaolvasás. Tartja: Wolff József tanár. 3. Erős várunk, 2 strófa. Éneklé a közönség. 4. Predikáció. Tartja: Kovács Andor orosházai ág. h. evang. lelkész. 5. Soló ének. 6. Isten áldd meg a magyart. A közönség éneke.

Hymen. Röder Frigyes Bulkeszi nagyközség főjegyzője e hó 7-én eljegyezte Petri Károly evang. alesperes leányát, Blankát. — Kuszy Gusztáv horhádi ev. lelkész eljegyezte Klobusiczky Mariskát Cserényben. Áldás és boldogság szálljon a készülő frigyekre!

Gyászrovat. Három lelkészcsaládot is sújtott a veszettség a közelmúltban a család vigasztaló anyyálának, a jó anyának elvesztésével. *Oszttermann Pál* rapki lelkész neje, született Nagy Anna halt meg f. é. május 28-án, életének 62., boldog házasságának 42-ik évében, és Nandrassy Dallen Mihály restéri lelkész neje, született Wieszt Mária hunyt el ugyanazon hó 30-án, életének 61-ik, boldog házasságának 44-ik évében! Május hó 25-én temették nagy részvét mellett özv. Dedinszky Jánosné ev. papnét 64 éves korában Drazsiban (Hontmegyében.) Férje drazsini s előzőleg nagyszelezsényi lelkész s barsi esperes volt. Halálát

mélyen gyászolják Dedinszky János dunagálosi és Aladár devicsei lelkészek, mint fiai és ifj. Dianovszky Jánosné, mint leánya, papné. Temették: Krupec István alesperes és Kramár Sámuel lissai ev. lelkész. A mélyen lesújtott gyászoló lelkészcsaládok iránt őszinte részvétünket fejezzük ki, — az elköltözötteknek pedig szeretetben lefolyt élet után boldog jutalmat kívánunk az Úrtól.

NECROLOG.

Weber Samu †

A Teremtő hirtelenül magához szőlította az ev. egyháznak egy buzgó fiát, a tudománynak egy nagy készütségű művelőjét, a közéletnek egy tevékeny munkását. Weber Samu neve a Szepességen fogalomná vált. A munkás élet fogalmát jelentette az Ő neve, mely ott szerepelt mindenütt, ahol munkálkodni kellett. Nem volt soha néző, de mindig tevékeny résztvevő a kultúra terjesztésében, a Szepesség ősi történetének feltárásában és a modern előhaladás segítésében. — Az utóbbi tevékenységét kimerítette a Tátra fellendítése körül kifejtett buzgalma, az előbbiekről iránti nemes vonzódása számos munkájában, a történelmi társulat s a Szepesmegyei Tanító-egyesület körében jutott érvényre.

A 73 éves életben nem találunk pihenést, nem találunk munkamegszakítást. Ha az egyik esztendőben történelmi tudományát nem vitte bele újabb alkotásokba, nem gazdagítván irodalmunkat értékes dolgozattal, akkor bizonyára kétszeres tevékenységgel láttuk működni a megye sajtóorganaiban, ahol figyelemre méltó cikkei az olvasóközönségnek okulására szolgáltak. A »Szepesi Lapok«, a »Szepesi Hirnök« és a »Karpathenpost« szorgalmas munkatársukat vesztették el Weber Samu elhunytá által, akinek speciális történelmi közleményeiből tanultuk megismerni Szepességünk dicsőséges múltját. Írásaiban került a cikornyás körülírásokat, mindig arra törekedett, hogy ne a külső máz, de annak belső értéke bilincselje le olvasója figyelmét.

Szepesbela kimondhatatlanul sokat veszít Weber Samu elhunytá által, mert ő volt ott mindennek mozgató lelke, irányítója és vezetője. De a veszteség súlyát érezni fogja az ev. egyházmegye s számos megyei egyesület is, amelyekben az ő kiváló egyénisége szintén vezérszerepre praedestinálta.

Mint ember maga volt a jóság, mint pap a szelidség, mint tudós a szerénység mintaképe. Akármilyen nagyott tett, cselekvésben egyszerű maradt és hivalkodás nélkül töltötte be fényes állásait. Ő ezeket úgy tekintette, mint munkakedvének fokozását célzó megtiszteltetéseket és ezért bennük csak kötelességeket ismert, de díszüket észre nem vette.

Tisztelet és szeretet környezte mindenfelől, úgy hogy hirtelen halála mély részvéttel találkozott. Ravatalát már elfödtek a gyászkoszorúk, ő maga is immár a sirba szállt alá, de oly emléket hagyott itt vissza, amelyen nem lesz képes még az idő vasfoga sem rést vágni. Ez az emlék szüntelenül fog élni munkáiban és cselekedeteiben és élni fog mindazok szívében, akiknek alkalom adatott, hogy szeretetreméltó egyénisége megnyilatkozásainak részesei lehettek. — Aldás és béke lengjen porai felett!

Életrajzi adatai:

Született Poprádon 1835. március 26-ikán. Feleségül vette Steiner Máriát, a ki azonban már régebben meghalt. Gyermekai: Weber Samu; Weber Mária férjezett Vértessy Morné; Weber Mártha férjezett Szenczy Gáborné. Az érettségi vizsga után Eperjesen és a jénai egyetemen végezte a teológiát; természet-tudományi, történelmi és paedagogiai tudományokkal is foglalkozott, különösen Fischer, Rückert, Schleiden, Haase és Stoe tanárok vezetése alatt. Lelkészi képzésének elnyerése után 1860-ban mint káplán működött Szepesbélán Máday Károly püspök alatt. 1861-ben Selmechányán volt magyar-német pap, ugyanebben az évben Szepesbélára jött vissza mint rendes lelkész, mely állásban bekövetkezett haláláig működött.

Több tiszteletbeli állást töltött be. Tagja volt a történelmi társulatnak, a néprajzi intézetnek, a Szepesi történelmi társulatnak, az Emkének, Szepesbélán elnöke volt a tűzoltó-egyesületnek, tükára a nőegyesületnek, a férfialárda tagja és az ifjusági egyesületnek, valamint a szinmütársulatnak díszelnöke; a vadászati, halászati és a lövészeti egyesületek tagja; megyei és városi képviselő; a szepesbélai takarékpénztár, a vasúti társaság és a szeszfőzde felügyelő-bizottságának tagja, valamint a gazdasági kaszinónak már 30 év óta elnöke. Selmechányai tartózkodása alatt Massányi tanárral felsőbb leányiskolát alapított és Szepesbélán 30 éven át kis gimnáziumot tartott a házában, ahol fiukat nevelt és a gimnáziumi tárgyokban oktatott.

Munkássága sok helyről részesült elismerésben. Így báró Eötvös József képezdei tanárnak nevezte ki; a Magyar-Osztrák monarchia című műben kifejtett működéseért legfelsőbb elismerésben részesült; a földművelésügyi miniszterek évről-évre hálásan emlékeztek meg gazdasági tudósítói minőségben kifejtett buzgalmaról; 1901-ben a szepesbélai ev. egyházköztség papi szolgálatának 40 éves jubileuma alkalmából örömmünepet rendezett tiszteletére; ugyanezen évben a XIII. városi egyházmegye főesperesének választotta; a Sargorski és Schneider-féle botanikában a »Hieracium Weberianum« kinevezés a természettudományok terén való működésére vet fényt; a Szepesi Tanító-egyesületnek megalapítása óta buzgó és tevékeny tagja volt és gyakran előadói tisztséget viselt; többször tartott előadásokat és próbaleckéket, úgy hogy érdemei elismerésül az egyesület 1907-ben tiszteletbeli tagjává választotta; élénk tevékenységet fejtett ki a Kárpát-egyesület életében, valamint a megyei történelmi társulat fölvirágoztatásán; az egyházban és a közélet terén szerzett érdemei elismerésül a király a Ferenc József-rend lovagkeresztjével tüntette ki. Három évvel ezelőtt 70-ik születésnapja alkalmával kiváló ünnepeltetésben részesült úgy Szepesbela városa, mint az egész megyei társadalom részéről.

Megjelent munkái:

1. Antritts-Predigt, gehalten am 14. April 1861. an der ev. deutschen Gemeinde in Schemnitz. 2. Predigt, gehalten am 6. März 1870. aus Veranlassung der Wiedererlangung des Glockengebrauches an der ev. Gemeinde zu Béla. 3. Gast-Predigt vom 24. Juli 1881. in der ev. Kirche zu Oedenburg. 4. Toleranz-Jubel-Predigt, gehalten am 30. October 1881. 5. Gedächtniss-Rede, gehalten in Béla am 4. April 1894. aus Veranlassung der Trauer Feier des grossen Patrioten Ludwig Kossuth. 6. A XVI. szeptesi város az elzalogosítás alatt 1412—1732. 7. Kindergebete für Schule und Haus. 8. Confirmandenbüchlein. 9. Christlicher Religions-Unterricht für ev. Volksschulen. 10. Monographie der evangel. Gemeinde Béla mit Berücksichtigung der Verhältnisse in Zipsen, Polen und Ungarn. 11. A Szepes-Bélai cseppkőbarlang és környéke, illusztrációkkal és térképpel. 12. Geschichte der Stadt Szepes-Béla. 13. Podolin város története. 14. Beschreibung der Szepes-Bélaer Tropfstein-Höhle, mit Karte und Illustrationen. 15. Id. Bucholtz György és kora 1643—1724. 16. Zipzer Geschichts- und Zeitbilder, ein Beitrag zur vaterländischen Geschichte. 17. Erster Geographischer und Geschichts-Unterricht (Heimathskunde) für die II. und III. Klasse der Volksschule. 18. Gradedzi Stansits Horváth Gergely és családja . . . 1896. 19. Szepesmegye története 1895. I. kötet. 20. Geschichte der Stadt Leibitz 1896. 21. Ehrenhalle berühmter Zipser. 1901.

Temetése:

A szepesi egyházmegye május 21-én délután 3 órakor fényes temetést rendezett elhunyt buzgó vezérének, melyen számos egyesület és küldöttség vett részt, koszorúkat helyezve ravatalára. A temetési szertartást Kühbecher Albert alesperes és Koch Ede strázsai lelkész végezték. Münnich Kálmán egyházfelügyelő sürgönyileg tudatta a halálesetet Zelenka Pál tiszakerületi püspökkel, aki szintén részt vett a végtisztességen. Iglóról, Lócséról, Poprádról Szepesváraljáról, Késmárkról számosan jelentek meg a temetésen, melyen több búcsu-beszéd hangzott el.

Áldás emlékére!

Sz. L.

PÁLYÁZATOK.

A *liptói* ág. h. ev. egyházmegyébe kebeleztet, nyugdíjazás folytán megüresedett *szmrecsáni* egyház

lelkészi állomására

pályázatot hirdetünk.

Az egyház istentiszteleti nyelve tót.

A lelkészi állomás javadalma:

Készpénzben	600	korona
Szántóföld jövedelme	240	"
Munkamegértésért	52	"
Kertekből	20	"
Terményekben	350	"
48 m ³ puha tüzelő fa	240	"
Stólákban	280	"

Összesen körülbelül 1782 korona

Jelentkezési határidő f. évi június hó 30-ik napja. Kellően felszerelt jelentkezések Hybbén alulírott esperesnél nyújtandók be.

Kelt Hybbén és Liptó-Szt.-Miklóson 1908. május 29-én.

Simkovic János,
esperes.

2--2

Ruziak János,
esp. felügyelő.

A tolna—baranya—somogyi ehmegyében levő **köttsei** ág. hitv. ev. gyülekezet ujonnan szervezett **2-ik elemi tanítói állására** a mult év őszén már hirdetett pályázatát megújítja.

A megválasztottnak kötelessége lesz a három alsó osztályt tanítani és a másik tanító akadályoztatásának esetén a kántori teendőket is végezni; állását köteles f. évi szeptember 1-én elfoglalni.

Fizetés 1000 kor., lakás és házi kert.

A kik már pályáztak, azok részéről elég, ha pályázatok fenntartását levélben jelentik, de ezen jelentkezés nélkül pályázóknak nem tekintetnek. Az újból pályázók kérvényeiket hozzám f. évi június végéig küldjék be.

Köttse, június 1. 1908.

Schleining Vilmos.
ev. lelkész.

Nevelőt keres jövő tanévre augusztusra Rupprecht Olivér Sajtoskál, sopron megyei földbirtokos 3 fia mellé Protestáns vallásu, alapos képzettséggel s minden tekintetben jó ajánlatokkal rendelkező pályázónak, ki több évre hajlandó vállalni a gymnasiumi nevelést, megfelelő javadalmazással biztosítja jövőjét. Ajánlatot mielőbb kér.

KÓKAI LAJOS

protestáns irányu könyvkereskedése.

Alapítva
1873-ban.

BUDAPEST,
IV., KÁROLY-UTCA I. —

Telefon:
74—94.

A győri, dunántúli és békéscsabai énekeskönyvek óriási választékban egyszerű és finom bekötésekben. Az összes forgalomban levő evang. imakönyvek papi- és magánhasználatra, vallásos iratok, konfirmációi káték és megfelelő ajándékönyvek, az összes megjelent Passiók, halotti énekesek, evang. hittankönyvek bármely szerzőtől, egyházi nyomtatványok, emléklapok, világi tudományos, szépirodalmi művek, stb. stb. állandóan nagy mennyiségben raktáron vannak.

30-9

TESSÉK JEGYZÉKEMET KÉRNI!